

הכנסת העשרים

יוזמים : חברי הכנסת
יוסף ג'בארין
איימן עודה
עאידה תומא סלימאן
דב חנין
עבדאללה אבו מערוף
מסעוד גנאים
ג'מאל זחאלקה
אחמד טיבי
עבד אל חכים חאג' יחיא
חנין זועבי
טלב אבו עראר
באסל גטאס
אוסאמה סעדי

1105/20/פ

הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – מטרות החינוך הערבי), התשע"ה–2015

הוספת סעיף 2א¹ .1 בחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג–1953¹, אחרי סעיף 2 יבוא :
"מטרות החינוך 2א. מטרות החינוך של המיעוט הערבי-פלסטיני הן :
הערבי

(1) לספק סביבה חינוכית-לימודית בטוחה ומהנה שתוכל לסייע לפרט לגלות ולפתח את יכולותיו, כישוריו, העדפותיו ותחומי העניין שלו במטרה להכין אותו להיות אדם חופשי, משכיל, יצירתי, ביקורתי, יוצר ומעורב;

¹ ס"ח התשי"ג, עמ' 137.

(2) להגביר את המוביליות החברתית-כלכלית של התלמידים למען קידומם ורווחתם, ובכלל זה לעודדם להשתלב בעמדות מפתח התורמות לחברה שלהם והמפרות אותה, ולעודד את הצטרפותם לשוק העבודה באופן שהולם את שאיפותיהם כאנשי מקצוע מצטיינים ובעלי יושרה;

(3) להנחיל ערכים הומניים ואזרחיים מוסריים ופרוגרסיביים ולפתח את מודעותו של התלמיד הערבי-פלסטיני לזכויותיו ולתחומי אחריותו הפרטיים והקיבוציים, שבכוחם לכוון חיי חברה המבוססים על חירות, צדק, פלורליזם, נתינה, יוזמה ומתן דין וחשבון;

(4) להגדיל את שיעור הצטרפותם של תלמידים למוסדות להשכלה גבוהה, ולהכניס להשתלבות חברתית מוצלחת ולהצטיינות אקדמית;

(5) להעצים את מעמד השפה הערבית בקרב התלמידים ולספק להם סביבה לשונית עשירה ותומכת שבכוחה לשפר את מיומנויות הקריאה, הכתיבה והדיבור בשפה הערבית על כל רבדיה, כלשון שמבטאת זהות ושייכות וכאמצעי לתקשורת יומיומית, ליצירתיות תרבותית ולמחקר;

(6) להעמיק את הזהות הערבית-פלסטינית כזהות לאומית הגאה בהישגיה התרבותיים ומקיימת קשר מתמיד ואפקטיבי עם העומק הערבי והאסלאמי שלה; זהות זו תהא מושתתת על לכידות בין בני העם הפלסטיני, על חיזוק הזיכרון והנרטיב הפלסטיניים, על היאחזות בזכויות ההיסטוריות והפוליטיות של העם הפלסטיני, ועל פלורליזם תרבותי, דתי וחברתי;

(7) להנחיל לתלמידים את ערכי הדיאלוג עם האחר היהודי-הישראלי ואת החיפוש אחר אופק של חיים משותפים במולדת אחת, ללא שליטה או עליונות של אף צד; זהו חינוך לשאיפה מתמדת לחיים בביטחון, חיים של שיתוף פעולה ושוויון, המבקשים לייסד חברה אזרחית המשקפת את הכבוד ההדדי בין בני שני עמי הארץ ולכוון אזרחות מכבדת, מכילה ושוויונית;

(8) להקנות לתלמידים ידע על ההיסטוריה והמורשת של עמים אחרים ודתות שונות, ולחשוף אותם להישגיהם בתחום המדע, התרבות, הרוח, האמנות והאסתטיקה תוך הדגשת תרומתם לכלל החברה האנושית;

(9) להכין את התלמידים להתמודד עם המערכות המורכבות והטכנולוגיות המתקדמות של מהפכת המידע והידע, כדי להכשיר אותם לתחרות על הזדמנויות העבודה וההשכלה במציאות גלובלית ובמסגרות רב-תרבותיות ורב-תחומיות;

(10) להעמיק את היכרותם של התלמידים עם סביבתם הפיזית והחברתית כדי לחזק את יכולותיה של החברה להתמודד עם סוגיות של צדק חברתי; בתוך כך יש לחזק את הקשר עם הממדים הסימבוליים והחומריים של הטבע והאדמה באמצעות חינוך לקיימות, שתפקידו להבטיח את זכויותיהם של הדור הזה ושל הדורות הבאים במשאבים הטבעיים והחברתיים של הארץ, ולשמר את הניסיון והידע המקומי שצברו הפלסטינים.

ד ב ר י ה ס ב ר

החוק הראשי שמסדיר את החינוך הממלכתי בישראל הוא חוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953 (להלן – החוק). החוק מגדיר את מערכת החינוך הציבורי בישראל, וגם את היעדים והמטרות שלה, אך עושה זאת במונחים יהודיים בלבד ועבור תלמידים יהודים בלבד. האינטרסים החינוכיים הקולקטיביים של האזרחים הערבים בישראל זוכים להתעלמות כמעט מוחלטת בחוק, המכוון לקבוצת הרוב היהודי בלבד.

למרות שבמערכת החינוך הערבית לומדים למעלה מחמישים מכלל התלמידים בישראל, אין חוק המגדיר את קיומה. בעוד שהחוק מכונן שתי מערכות חינוכיות נפרדות ועצמאיות האחת, ממלכתית-חילונית והאחרת, ממלכתית-דתית – על מנת למלא את הצרכים הייחודיים של האוכלוסייה היהודית, אין בו ביטוי למערכת חינוך ייחודית למיעוט הערבי, המהווה קבוצה מובחנת בעלת שפה משותפת ותרבות, היסטוריה וזהות לאומית משלה. בהקשר הזה, סעיף 4 לחוק מהווה את ההתייחסות הבלעדית לקיום תכנית לימודים מיוחדת במוסדות חינוך "לא יהודיים", כלשון החוק. הסעיף קובע, כי "השר יקבע את תכנית הלימודים של כל מוסד חינוך רשמי. במוסדות חינוך לא יהודיים תותאם תכנית הלימודים לתנאיהם המיוחדים".

מטרת החינוך לכלל התלמידים בישראל הוגדרו בסעיף 2 של החוק שנחקק כאמור ב-1953. החוק, בנוסחו המקורי התעלם לחלוטין מן החינוך הערבי. על פי תיקון החוק, כפי שאושר בשנת 2000, נקבעו לחינוך מטרת חדשה, רחבות ומפורטות יותר מהקודמות אך לא רחבות ומפורטות דיין כדי לכלול גם את יעדי החינוך הניתן לתלמידים הערבים, כפי שאלה הוצגו על ידי נציגי הציבור הערבי. הנפקד מן המטרות עולה על הנוכח בהן. מטרת החינוך קובעות במפורש, בסעיף 2(4) לחוק, את ייעודו של החינוך העברי – "ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה, ולחנך לכבדם". ההתייחסות היחידה לאוכלוסייה הערבית מופיעה בסעיף 2(11), שקובע "להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסייה הערבית ושל קבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל, ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל".

בספטמבר 2008 הודיעה ועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, הפועלת כעמותה ציבורית המייצגת את כלל הציבור הערבי במדינה בכל הנוגע לחינוך הערבי, על יוזמה ציבורית חדשה להקמת מועצה פדגוגית מקצועית עבור מערכת החינוך הערבית בישראל. באמצעות הקמת המועצה, ביקשה ועדת המעקב לחינוך הערבי להתמודד עם האתגרים המערכתיים והמבניים איתם מתמודד החינוך הערבי בישראל, ובעיקר עם היעדר מטרות מעודכנות, מוסכמות ומותאמות לצורכי התלמידים הערבים בישראל שבכוון לכוון את העשייה הפדגוגית והערכית בבתי הספר הערבים, עם היעדר מעמד משפטי פורמאלי בחקיקה הראשית לחינוך הערבי, אשר יעגן בחוק את ההיבטים השונים של הזכות לחינוך בהקשר של המיעוט הערבי בישראל ויסדיר את המטרות והמבנה הארגוני הנגזרים מזכות זו; ועם היעדר גוף מקצועי, ייצוגי ואוטנטי שבכוחו לגבש מדיניות פדגוגית וקוריקולארית ייחודית לחינוך הערבי.

המועצה הפדגוגית ערכה את כנס היסוד שלה בינואר 2011, בהשתתפות מרשימה של כ-300 אנשי ציבור, אקדמאים בכירים, פעילים קהילתיים ומחנכים. חברים במועצה כ-30 אקדמאים, רובם בעלי תואר שלישי ומרצים באוניברסיטאות ובמכללות, מתחומים שונים ומגוונים. קבוצה זו חיברה מסמך הנושא את הכותרת "**מטרות החינוך וההוראה של הערבים הפלסטינים בישראל**". המסמך מציב עשר מטרות לחינוך הפורמאלי והבלתי-פורמאלי אשר משקפות בבירור ערכים ליבראליים ורצון לחיות בחברה פתוחה ורב-תרבותית. בנוגע ליחס כלפי חברת הרוב היהודית, מבקש המסמך לחנך לחיים במולדת משותפת ובמסגרת של אזרחות שוויונית והוגנת.

נקודת המוצא של מטרות החינוך כאמור היא ערכים הומאניים משותפים וזכויות האדם, כפי שהם מעוגנים באמנות הבינלאומיות. מטרות אלו נשענות גם על תפקידו של בית הספר כמנוף לפיתוח חברתי-קהילתי, למעורבות ציבורית וליוזמה כלכלית. כל זאת במסגרת מפעל חינוכי מקיף ובר-קיימא

שייעודו להביא ליצירת חיי חברה מספקים, מכובדים ושלווים, המבוססים על דיאלוג, פלורליזם וצדק חברתי. מפעל חינוכי זה תכליתו להיאבק, מצד אחד, באפליה מצד המדינה ובהשלכותיה המכשילות על החברה הפלסטינית בישראל ולהיאבק, מצד שני, נגד אלימותם של דפוסי חשיבה והתנהגות מסוימים ונגד כמה מתחלואיה של החברה הערבית, כמו הקנאות השבטית, החמולתית, העדתית, הפוליטית או הדתית, מעמדה הנחות של האישה, ההתנהגות הסביבתית הבלתי אחראית, היחלשות הסולידריות החברתית והשתלטותם של תרבות השוק והגיון השוק על חיי החברה.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ז' בסיוון התשע"ה – 25.5.15